

**Disputationum Logicarum ex Organo Aristotelis || QVARTA:|| DE PRAEDICA-
||MENTIS, SVBSTAN-||TIA, QVANTITATE || & QVALITATE:|| Quam DEI auxilio ||
Praeside || M. NICOLAO VVILLE-||BRANDO Philosophiae practicae professo
publico || defendere conabitur || IOHANNES HVWEDELIVS || Hamburg.||
Habebitur Disputatio 3. Idus Mart. publicè in Auditorio magno.||**

Rostock: Möllemann, Stephan, 1596

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1789212308>

Druck Freier Zugang

N. Wallebrand.
R:U. phil. 1596.

Disputationum Logicarum ex Organo Aristotelis

QVARTA:

DE PRÆDICA-
MENTIS, SVBSTAN-
TIA, QVANTITATE
& QVALITATE:

Quam D E I auxilio

Præside

M. NICOLAO VVILLE-
BRANDO Philosophiae prædictæ professore publico

defendere conabitur

IOHANNES HVSWEDELIVS
Hamburg.

Habebitur Disputatio 3. Idus Mart. publicè
in Auditorio magno.

ROSTOCHII
Typis Stephani Myliandri,
ANNO
M. D. XCVI.

Ampliss. prudentissimisque Viris,
Dn. HIERONYMO VOGLERO,
Patricio & Reip. patriæ Senatori dignissimo:
&

Dn. ALBERTO HACMANNO.
Patricio & civi Hamburgensi, Ecclesiæque patriæ
ad D. Nicolai jurato fidelissimo:

Dominus & patronis meis sum-
mâ observantia, celendis.

SI cum aliis, Ampliss. Prudentissimis viri, res mihi
esset, qui harum rerum aut imperiti judices, aut im-
portuni osores omnia ex sui ingenij normâ tantum
meriuntur, haberem fortean, quod auribus eorum
molestiam, oculis dolorem, animo aegritudinem crearer. Nunc pri-
scum illum saltem iis obduco, qui huius farinæ homines de Prædica-
mentis, nobilissimis agri Logici fructibus, parum dextrè sentientes,
decem Categorias dignos autumavit. In quam sententiam me her-
cule pedibus eundum censeo. Sed hæc eò, nempe, non ut vobis viri
Ampliss. qui hanc pugnam olim pugnatis, horum scænitatem subla-
to digito monstrarem, sed ut vestra etiam suffragia de hoc cursu exqui-
rerem. Ut enim ij, qui pugnam spectant, ipsi eius periti, ipsi coronati,
ipsi emeriti rectius de instantibus & excutientibus istum pronunciāt:
sia ego VV. AA. de hac disputatione arbitrari pro autoritate ve-
strâ, conditione mē audaciusculè peterem. Licit enim pœna, ait
Comicus, id neārue, nō lū id reū. ad pœnā māne est de hisce
prædicamentis, de quibus quid ego prædicem, juxta scio cum ignarissi-
mis: tamen sub Dei Opt. Max. auspicio, Vestre Autoritatis scu-
to, M. NICOLAI VVILLebrandi, viri, de quo veritas vera
eruditio, elogium nunquam spernet, qui mihi ad hoc certamen dux-
& autor fuit, præsidio, in hanc arenam descendit, ut & ego cum iis con-
grederer, à quibus vinci esset optabile. Non igitur hæc me absterre-
bunt, quin si hac hostiâ parum lito, secundâ VV. AA. sim factu-
ris, modo VV. AA. vitam mentemq; quam habent, DEUS Opt.
Max. conservet, mihi diuinam favoris auram perennet. Quod vo-
reo optoq; VV. AA. diligentiss. cultor

Johannes Hußwedelius.

Disputationum Logicarum ex Orga-
no Aristotelis, Quarta

DE
SUBSTANTIA, QVANTI-
TATE & QVALITATE.

I.

Rimam partem eorum, quæ in libello Categoriarum ab Aristotele in Organo sunt tradita, proximâ disputatione absolviimus, sequitur nunc altera pars de ipsis Categorij seu prædicamentis, quam duabus disputationibus oīd ġēō deinceps pertractabimus, in hac de substantiâ & accidentibus absolutis, in sequenti de relatis acturi

2. Nomen autem Categoriarum primò accusationem significat, quod patet ex dictorio Demonactis, qui, cùm Herminium Aristotelicum quois vitio pasci videret, eum decem Categorij dignum esse dixit, tēsē Luciano in vitâ Demonactis. Deinde nomen hoc ad Logicorum scholam est traductum, in qua cuiuscunq; rei de aliquâ Commemorationem seu prædicacionem denotat, quamvis hoc loco κατηγορία nec accusationem significet nec prædicationem propriè, sed classem, ex qua genera & species, ex quibus prædicationes constant, depromuntur. Vnde Latini hanc vocem non prædicationem, sed prædicamentum verterunt.

3. An verò Categorie seu prædicamenta etiam summâ genera vocari possint, questionis est. Tametsi enim in ea sint opinione quā plurimi, & Porphyrius quoq; in prædicabilibus docere videatur, dari in unaquaq; Categorie, supremum, media, & infimum, ex quibus supremum dicatur genus summum seu generalissimum, infimum species specialissima, & media nunc pro generibus habentur, si nimirū ad inferiora fiat relatio, num pro spe-
ciebus, si conferantur cum superioribus: Si tamen id quod res est, dicere ve-

H

limus

velimus, cum genus de speciebus non dicatur secundum prius & posterius, sed ex quo de ipsis prædicetur, prædicamenta vero comprehendant omnia significata, non modo synonymis vocabulis expressi, verum etiam plura significantibus secundum prius & posterius, cuiusmodi est, ut reliqua racciam, substantia, quæ, quia ut ipse quodque testatur Aristoteles primi, hoc est, individuali substantiarum primo competit, at earundem speciebus & generibus secundariò propter primas, atque etiam, ut ex Metaphysicis liquet, aeternis & caducis totiusque totū generē discrepant, ex quo non tribuitur, nihil magis erit genus eorum, quæ sub eā continentur, quam Ens prædicamentorum seu rerum omnium tam earum quæ per se subsistunt, quam quæ in alijs insunt, genus esse prohibetur.

4. Vocabulum igitur substantiae commune est, quatenus ut in ipsis, & non quatenus genus, ex quo perspicuum est, cur Aristoteles non de decem generibus, sed de prædicamentis hunc librum inscripsit. In his autem non voces tantum, ut Nominales Logici putarunt, neque sole notiones, sed, ut Græci dixerunt, & Aristoteles docuit, totaque Arabia suo consensu approbavit, voces res per medios animi conceptus significantes comprehenduntur. Hinc Simplicius in præfatione Commentariorum, quos in Categorias Aristotelis scripsit, Categorias describens ait, eas esse Φωνας ουμεινοτης της φυσικης οντοτητος.

5. Neque hæc descriptio discrepat ab eâ, quam Aristoteles adserit, quando dicit Categorias esse, τας μηδεμιας ουμεινοτητος λεγομενα, vocabula rem unam, unam mentis notionem significantia. De quorum numero inter Philosophos olim non conuenit.

6. Pythagoræ enim viginti statuerunt summa rerum vocabula & decem συζητικας bonorum & malorum posuerunt. Stoici, auctore Simplicio, quatuor duntaxat esse docuerunt, Substantiam scilicet, Quantitatem, Qualitatem, & Relationem, quibus reliqua & res omnes comprehendendi possent opinati. At nos Aristotelem sequentes, neque plura neque pauciora esse istis decem, Substantiam, Quantitatem, Qualitatem, Relationem, Actionem, Passione, Quando, Vbi, Situm esse, & Habere, liquido affirmamus.

7. Eorum enim, quæ primis seu individuali substantijs V. G. Socratis attribuuntur, alia de ipsis prædicantur in quid sit, ut genera & species substantiarum V. G. homo & animal. Alia aliter, ut accidentia, quorum non unum genus est. Aut enim queritur de Socrate Quantus & quā statuta,

ura, & Qualis fuerit, formosus an deformis, aut Vbi fuerit, aut Quando, aut Quid egerit, aut Quid passus sit, aut quo Habitum seu vestitu rbus sit, diuesne an pauper fuerit, aut Quo situ vel gestu fuerit cum docuit, sedens an stans, aut deniq; Quomodo affectus ad alios homines vel res extra se positas, priuatione an in magistratu, ciuis an aduena. Diuersa hæc cum sint questionum genera, ea etiam, quæ ad hæc respondentur, accidentia, vocabulis distingui debent.

8. Generalis itaq; harum decem Categoriarum distinctio hæc est. Res omnes, quas aut sensu percipimus, aut animo concipimus, aut verbis explicamus, aut per se subsistunt & sunt substantiæ, aut non nisi in substantijs hærent atq; subsistunt, & dicuntur accidentia. Atque ita unum habemus prædicamentum, quod reliquorum omnium est fundamentum & basis, Substantiam scilicet. Accidentium autem magna varietas est: Quædam namq; prima sunt, quædam à primis ortæ. Ex primis quædam dicuntur absoluta, quædam relata. Illa insunt & dicuntur absolute, hæc autem alterius respectu, quod extra est. Absoluta accidentia aut partitio nem admittunt & dicuntur quanta, aut non admittunt & dicuntur qualia. Ex his oriuntur alia accidentia. Substantia enim suarum beneficio qualitatum agit & partitur, neq; illa est, que non agat aliquid & patitur. Ex quantitate autem existunt Vbi & quando. Tempus enim & locus in quantitate collocantur. Est autem Vbi in loco esse, quando in tempore esse. Omnes enim substantia & alicubi & aliquando sunt. Postremò ex relatione duorum ad inuinicem corporum emergunt Situs esse & Habere. Vtrumq; enim spectatur inter duo corpora aut duas eiusdem corporis partes ad inuinicem collatas, aut ex collatione partis ad totum corpus. Neq; hæc duo dicuntur absolute, sed respectu alterius quod extra est. V. G. pronus & supinus respectu celi & terre. Et armatus dicitur, qui gladium gestat aut aliud genus armorum. Negatamen simpliciter sunt Relata. Relatio enim propriè dicta consistit inter duo relata. Situs autem & habitus spectantur inter duo absoluta.

9. Ex hac qualicunq; distinctione patet, non esse pauciora quam decem prædicamenta. Quod autem non sint plura, inductione probari potest. Non enim nullum nomen & οὐ παλεύει dari potest, quod non pertineat ad unam ex his decem Categorij. Exemplum prædicamentorum omnium est apud Homerum Iliad. & in persona Apollinis; & non dissimile existat in oratione Isocratis pro Helenâ, vbi raptam describit à Theso Helenam.

10. Porro inter prædicamenta prima obtinet locum substantia, quia nobilior species Entis est, & fundamentum reliorum omnium prædicamentorum, cum à substantia nullum reliquorum re ipsa separari possit, licet mente & cogitatione quantitates à substantia separent Mathematici. Substat igitur accidentibus substantia, unde à quibusdam definitur, quod sit Ens, quod per se subsistit & sustinet accidentia. Græci sic definivit οὐσία διὰ περὶ γένους τοῦ φύσεως, μηδὲν δὲ ἀλλά δόματος τοῦ φύσεως, que definitio substantiae compositæ rectè competit, si quis eam ad accidentia conserat, cuius collationis certè causa sic describitur.

11. Quando dicimus substantiam sustinere accidentia, distinguuntur increata a creatis, de quibus hic tantum agitur, quamvis neq; de his omnibus, sed de compositis duntaxat. Qua de re sic loquitur Ammonius. Differit hic Aristoteles neq; de simplici illa que præstantior est composita, quales sunt, Deus, Angelus, mens, anima, (quia, Theologum ut ageret, sibi non fuit propositum) neq; de simplici illa & deteriori composita, quales sunt, materia prima & forma (neq; enim philosophari illi propositum fuit) Sed de sola composita, que à rudioribus intelligi facilius potest.

12. Substantiam compositam Aristoteles in primam & secundam distinguit. Prima substantia sunt individua substantiarum, ut Petrus, hic homo: Secundae horum species & genera. Hanc divisionem esse eti quo loco in sua equiuocata, seu eorum qua secundum prius & posterius dicuntur, exinde patet, quod prima substantia νεώτερα ταῦτα περίτερα μάλιστε substantia dicatur. Περίτερος dicitur, cum tempore, quia individua sunt antequam mens nostra ab ipsis secundas substancialias abstractat, cum cognitione, quia nihil est in intellectu, quod non prius fuerit in sensibus. Mælisce dicitur, quia est subiectum secundarum substancialium de quo, seu prædicationis, vel τοῖς κατηγορίαις, & accidentium in quo seu τοῖς φύσεως iuxta, vel in hæsionis.

13. Cum ergo de primis substancialibus dicantur secundæ, & in ipsis quoq; sine accidentia, sequitur, destruciū primū fieri non posse, ut reliquorum aliquid supersit. Quamuis igitur secundæ substancialiæ Platoni extra intellectum subsistere vise sint: Nos tamen eas præter singularia & extra intellectum negantur esse & nugas & figmenta Platonica in disputatione de prædictib; alijs quoq; probauimus, id quod hoc loco etiam repetimus.

Caterū

14. Ceteram ex secundis substantijs species sunt magis substantiae quam genera, quia ad primarum naturam proximi illae accidunt, & si de primis queratur, quid sint, magis propriæ species quam genus respondet. V. G. si queratur, Quid fuit Eucephalus? rectius & melius respondetur, quod fuerit equus, quam quod fuerit animal. Genus enim pure est conponendum. Species vero singularium per intellectum collectio, atque ideo magis quid res sit explicat haec, illud vero imperfectiorem & magis confusam nobis suggestam noticiam.

15. Deinde cum prime substantiae ex eo quoque maximè sint substantiae, quod subjiciuntur secundis & accidentibus, eadem ratione, quia species generi subjiciuntur, magis substantiae, quam genera sunt dicenda. Genera enim prædicantur de speciebus, ut species de individuis. Atque ideo iuxta Topicum locum & τοις ἔτεσι τοις ἔτεσι, οὐ τοις λογισμοῖς τοις λογισμοῖς. Et hoc pacto substantiae ueram τοις βαθοῖς considerantur.

16. Sed & νῦν τοις θλάτοις huius prædicamenti consideratione suscipitur, quando species speciei, individuum individuo conferimus, quantum ratione etiam substantiae sunt, specierum cum speciebus, ac individuum cum individuis est aequalitas. Ut enim Socrates non magis est substantia quam Eucephalus: ita quoque homo non est magis substantia, quam equus, quippe cum diversæ species primarum substantiarum sub uno genere contentarum aequaliter de suis individuis prædicentur, ipsis aequaliter conueniant. Non enim homo de Socrate conuenientius dicitur, quam equus de hoc equo vel Eucephalo.

17. Ex quo & hoc sequitur, præter species & genera substantiarum, exceptis primis substantijs, non esse alias substantias, quia species & genera de primis in Quid sola prædicantur, & ad questionem in quid de primis substantijs factam per genera & species tantum responsio instituitur. Verum quia prima substantia, uti diximus, subiectum est & τοις ὑπαρξίαις & τοις κατηγορίαις ideo præcipuum est substantia: de speciebus vero & generibus cum accidentia non dicantur τοις γενετικοῖς, sed κατὰ διατριπάλον & propter individua de ipsis prædicentur, ob id secunda sunt substantiae.

18. Commune autem omnibus substantijs est, in subiecto non esse.

Neq; hoc dubium esse potest de primis, quæ cùm sint omniam reram subiecta & per se subsstantia, in subiecto esse dici non possunt. Neque etiam secundæ sunt in subiecto, quandoquidem non τοιχωνικῶς ut accidentia, quæ propriæ in subiecto esse dicuntur, sed οὐτονικῶς de primis prædicantur, quibus non modo nomen secundarum substantiarum, sed & eius nominis definitio competit. Sic homo in predicatione tribuitur Socrati & eius quoq; definitio, quæ est animal rationale, eidem rectè attribuitur. Deniq; partes substantiarum cum sint partes, atq; ipsi definitio ratiōne τοιχωνικῶς non conueniat, in subiecto esse dici non possunt. Partes enim rem, cuius partes sunt, constituunt, nec est totum extra partes: At accidentia tantum abest ut subiectum constituant, vt nisi in eo sint, ipsa per se nihil sint.

19. Sed hæc proprietas, si proprietas dicenda est, quæ omni & non solum competit, etiam differentijs est communis. Hæc enim non minus quam substantiae in subiecto non sunt, verum de eodem οὐτονικῶς dicuntur. Neq; mirum videri cuiquam debet, cur differentiae in hac Categoria non sint collocande. Etenim licet genus substantia sit, & essentia æquæ pars sit differentia atq; genus, cum hoc materiam, illa formam denotet: Quia tamen de subiecto non in quid, sed in quale prædicatur differentia, & ratio prædicationis maximè in Logicis attenditur, eo modo, quo genera & species substantiae dicuntur, substantia negatur. Si vero naturæ ratio habetur substantia est, eò quod formam principaliorem essentiae partem denotet; Non igitur aberrant, qui eam qualitatem essentialiem etiam in Logicis appellandam censem.

20. Sequitur igitur ex prima conditione & hac secunda, quod secundæ substantiae & differentiae de primis substantijs οὐτονικῶς seu vniuocè prædicitur. Species enim de individuis, de individuis & speciebus genus & differentiae dicuntur. V. G. Homo ut species de Petro prædicatur, ita ut illius & nomen & definitio huic competit, sic animal & rationale de Petri & homine dicuntur. Prædicationes igitur, quæ ex substantijs & differentijs essentialibus sumuntur, esse vniuocas constat.

21. Porro omnis substantia videtur id de hoc aliquid i. e. rem certam & numero vnam, quæ dixito monstrari potest, ut hic homo & non aliis, hæc arbor & non alia, &c. significare. Id quod de primis verum manifestumq; est. Secundæ autem τοιχωνικῆς τεορησίος hæc ut

Simplicius

Simplicius interpretatur, τῷ χρήματι λέγεσσι οὐ σημειώνεται διότι significare videntur, ut si quis querat, Quid est hoc quod nobis occurrit? apte respondetur, homo est, aut animal est, aut Plato. Omnia hac respondentur ad questionem, quā queritur τοῦτο δέ τι τὸν. Cūm igitur & homo & animal non minus atque Plato adhibeantur ad explanationem eius de quo queritur, τὸ δέ τι significare videntur, quod tamen vocabula non res ipsas specieribus apparent. Nam homo & animal non significant rem certam & numero unam, quae digito monstrari possit, quin potius utrumque multa denotat, homo ut species plura, immo omnia sub se contenta individua, animal ut genus, omnes suas species, eorumque individua. Quamvis igitur genera & species non significant τὸ δέ τι τοῦτο, ut accidentia (quorum etiam singulare rem numero unam, & certam, ac definitam, sed in alio invenientem, non a per se subsistente denotant) Aristotelis tamen τοῖον δὲ potius notare videntur, non quidem ut album, nigrum, calidum, &c. quae absolute & simpliciter sunt accidentia, sed τοῖα τοῖα τὸ μὲν h. e. quale essentie seu qualitatem substantialem, ita quidem ut ijs τὸ δέ τι respectu primarum competit.

22. Atque haec tres, de quibus iam diximus, conditiones substantiam, nomen eius respicientes descripsentur, respectu vel τῆς τεχνῆς philosophicē seu περὶ φυσικῶν ut prima, vel τῆς κατηγορίας καὶ τῆς Φύσης ut secunda vel τῆς ἐνοίκων aut νομητῶν ut tertia. Tres autem reliqua substantiam externā quādam notā & affectione ostendunt, & quia motus proprium eius τοῦτο est; prima, quae alias est in ordine quarta, motus extremos terminos à quo & ad quem, altera, quae est quinta, modum processus in motu, qui per intentionem ac remissionem successivè fit, ex uno contrariorum in aliud, tertia, vel sexta, ipsum motum seu mutationem concernit.

23. Quarta igitur in ordine substantiarum conditio est, quod nihil illis sit contrarium. Contraria enim insunt in alio, ut in subiecto, substantiae vero neutram. Aqua igitur & ignis non sunt contraria, quamvis videantur, propter contrarias qualitates. Aqua enim frigida & humida; Ignis vero calidus & siccus. Contraria autem sunt, quae in eodem genere posita longissimo intervallo à se inuicem distant, scilicet viciissim ex uno & eodem subiecto, quod contrariorum capax est, expellunt. Sed haec conditio

solis

solis substantijs non competit, cum & quanta, praecipue & proporcionalia, ut tricubitus, bicubitus, octo, decem, viginti &c. contrarium nihil habeant, nec cuiq; sunt contraria. Nam quanta que dicuntur àō̄c̄sē h.e. indefinita & incerta, ut magnum, parvum, longum, breve, multum, paucum, &c. relata potius sunt, quam quanta, ut deinceps dicitur, neq; etiam sunt contraria sed opposita.

24. Perio (quod est quintum παραγόλημα) substantia non recipit magis ac minus. Quippe, ut ait Ammonius, ἐν τέσσαρις περιουσίᾳ μεταλλεύεται τὸ ηὔνοια γένεσις, ἐν οἷς καὶ ηὔνοιότες, tametsi non omnia contraria hanc conditionem recipient. Non enim ea, quae Aristotelī εἴματα dicuntur, veluti par & impar, sed etiam duntaxat, οὐτε πέριπον μήνυματα κακά, quae inter se commisceri possunt, quieq; εἴματα appellantur, ut calidum & frigidum, album & nigrum. Contraria namque extrema sunt, magis verò & minus via quaēdam seu transitus ad contraria. Cum igitur substantiae nihil esse contrariorum paulò antē sit ostensum, eam quoq; magis ac minus non recipere exinde liquido constat. Quod, n.in lib. de Gen. & Corr. Aer minus calidus, si ad ignem conseratur, ignis verò contrā magis calidus, & aer magis humidus quam aqua &c. docetur, id non ita accipiendum est, ut, quando in ijs Elementis qualitates recipiunt magis & minus, ob id statim & ipsa elementa, quatenus substantiae sunt, magis ac minus recipere videri debeant, quandoquidem accidentia licet intendantur ac remittantur, non tamen suam speciem perdunt, aer autem si ignei calorū mensuram accipiat speciem suam amittit, sicuti etiam in ceteris elementis videre licet.

25. Non tamen ea, que diximus, cum superioribus, que primas quā secundas, & ex his species quam genera magis esse substantias ostendunt, pugnant. Namq; si τὸ δὲ βάθος τὸ τοῦ παραγόλημα καὶ τοῦ ζεύ considerauerimus, in ea collatione, unam substantiam quam alteram esse magis substantiam non sine ratione probauimus; si verò καὶ τοῦτο, ut hoc loco, considerata fuerit substantia, que videlicet una est & eadem siue eiusdem ordinis, non utiq; ipsa seipsa neq; alia, vel hoc vel alio tempore magis aut minus est aut dici potest substantia. Socrates V. G. seipso non fuit magis homo, neq; iuuenis, neq; senex, neq; etiam alio V. G. Platone. Sed & hac conditio quantitatibus competit, que etiam, quatenus sunt quantitas, non intenduntur, neq; remittuntur.

Nihil

26. Nihil igitur substantia magis conuenit, quam, quod eminie que
sub ipsa sunt individua ταῦτα μέρη τοῦ ἔντειχου δεκτικὰ
Hæc enim Proprietas omni & soli conuenit substantiae & semper competit.
Dico autem individua, quia secundæ substantiae cùm sint ἀργεῖται propriæ
non sunt contrariorum capaces. Quamvis autem nec coruus albedinis,
nec cygnus nigredinis, nec ignis frigoris, nec aqua siccitatis &c. capacia sint,
& præterea numerus par & impar esse, atq[ue] ita contraria suscipere dicatur:
non tamen id hanc proprietatem non omni neque soli substantiae compe-
tere censendum est. Numerus enim non quatenus unus est numero, sed
quatenus unus est specie, par & impar esse dicitur, quin etiam par & im-
par non tanquam in numero sunt, sed velut in materia quæ in par & im-
par diuidi potest. Deinde non dicimus omnem substantiam omnium con-
trariorum esse capacem, ex quo fortassis illud quod de coruo & multis alijs
opponitur, inferri posset, sed asserimus simpliciter substantiam contrario-
rum capacem esse, licet non huius vel illius, aliorum tamen, V. G. Cy-
gnus etiam si non sit capax nigredinis, neq[ue] ignis frigoris &c. ille tamen
calidus esse potest & mox etiam frigidus, nunc laetus nunc tristis &c. Ignis
autem motus deorsum per violentiam, qui est naturali contrarius, ca-
pax esse potest.

27. Neq[ue] mouemur, si quispiam orationem ac opinionem contraria
suscipere dixerit, quod videlicet vna eademq[ue] ad numerum oratio vera &
falsa esse posse, cum ea qua modò vera fuit & cum re consentiens, muta-
tare etiam falsa fiat, similiter & opinio. Primum enim per av-
tinacissemus seu per distinctionem τοῦ τρόπου ἐν τῷ δέχεσθαι τῷ
ἔντειχος orationem & opinionem non mutari neq[ue] per motum recipere
contraria, at substantiam non nisi immutatam contrariorum esse capa-
cem: Deinde per inficiationem orationem simpliciter & omnino non
recipere contraria, sed contrarietatem esse circa res, de quibus seu opinio-
nem concipimus, seu oratione aliquid proferimus, respondemus.

28. Unde iam satis patet, sextam hanc proprietatem substantiae natu-
ram maxime indicare. Neque hæc pugnat cum quarta. Aliud enim
est contrariorum receptio, aliud ipsa contrarij natura, seu, aliud est con-
traria in subiecto recipi, aliud, ipsummet subiectum alteri contrarium esse.
Hinc substantia composita suscipit contraria, sed vna tamen alteri non est
contraria. Et hæc de substantia. ■ Sequitur

29. Sequitur de Quanto, vel, quod idem est, de Quantitate. Quantum enim in genere neutro absolute positum quantitatem notat. Hanc autem post substantiae categoriam statim esse explicandam, non tantum eius inter omnia accidentia nobilitas, ob quam secundum rerum subiectum nuncupatur, requirit, sed vel in primis ideo fit, quia in praecedenti prædicamento de composita substantia, quam qualitas necessario sequitur, quamque in pluribus quoque proprietatibus, quam ulla aliud accidens, amulatur, actum est, ubi etiam crebra illius fit mentio, ut ob id explicationem eius diutius suspendere sit inconveniens.

30. Quin etiam eius cum substantia cognatio ex hac descriptione patet, qua ex quantorum resolutione definitur id modus eius id dicatur eis causa propria, ut ex ea quod non est in ea, id est de ea per se est. Quantum est, quod in ea, que illi insunt, quorum varia seu unumquodque unum quid & singulare esse natum est, diuidi potest. Cum enim accidentium propriè non sint partes, utque substantiae partes in hac descriptione id est de ea dicuntur, ob quam causam Thomas Quantitatem substantiae mensuram esse docet, hoc est, illud substantiae accidentis, ob quod in partes diuidi potest, sive metiri eam oporteat, sive numerare.

31. Est igitur duplex quantum, aliud continuum, id est finitur modus & aevus permanentes, quod vel in longum, vel in latum, vel in profundum, vel in omnia simul quis metiri queat: aliud discretum, quod est modus & aevus discretus, quod quis numero comprehendere posset. Vocatur autem continuum in Metaphysic. M. 26. Q. 10. Discretum, id est aevus discretus. Multum enim & magnum modum sunt & affectiones quanti.

32. Continui species sunt, Linea, Superficies, Corpus, & ob similitudinem ad superficiem Locus, & Tempus ob similitudinem ad lineam: Discreti, numerus & oratio. Quarum quedam positionem habent, hoc est, ex partibus constant, ex quibus alia aliis respectu hoc aut illo modo collata aut sita esse dicitur, V. G. Hec pars sursum, illa deorsum, hec dextrorsum, illa sinistrorsum, &c. Cuiusmodi sunt omnia quanta continua præter Tempus: Huius enim esse est ex ratione naturae. Quidam vero quantitatum species positiones non

vem non habent, ut Tempus, & discretæ omnes. Nec enim quissiam in numero monstrare potest, quomodo eius partes inter se sint sitæ, aut ubi sitæ sint, aut quenam cum alijs cohærent: Nec in oratione, cuius partes non sunt permanentes, quippe qui syllabas ac dictiones semel effatus est, easdem retrahere nequit. Sed hæc de ordine accipienda non sunt, cum in omnibus quantis non solum à tuis de tuis, sed etiam à tuis à de tuis ordinem esse constet.

33. Cæterum continua quantitas appellatur, cuius partes uno communis termino continentur cohærent, neq; à se inuicem sunt diuisæ, V. G. Si singas punctum in Linea, communem habes terminum, quo partes lineæ continentur cohærent, quiq; vnius partis initium, alterius finis existit. Sic linea communis terminus est, quo superficiem, & superficies seu linea communis terminus quo corpus metitur, quæ quidem omnia à uero non actu sunt intelligenda. Ad eundem modum, quia Locus superficies est corporis continentis, ut in Physicis docetur, & quia locum partes corporis occupant, non secus atq; corporis, etiam loci partes communi termino coherent. Temporis vero partes præteritum scilicet & futurum continuantur ad instans Nunc, sicuti Lineæ ad punctum.

34. Non est autem ignorandum, de linea, superficie, & corpore, hic non, ut Physici, sed ut Mathematici ea considerant, non quatenus in materia sunt, sed quatenus cogitatione ab ea abstrahuntur, agi, ut ob id linea designatur hic, longitudine sine latitudine; Superficies, longitudine & latitudo sine profunditate. Corpus, longitudine cum latitudine & profunditate. Longè itaque differt corpus Quantum, ab eo, quod in substantia consideratur.

35. Discretæ quantitas dicuntur, cuius partes communi aliquo termino non coherent. Partes numeri V. G. in denario quinque & quinq; vel septem & tria, vel 1. 2. 3. 4. sunt distinctæ partes, neq; termino aliquo copulantur. Similiter & orationis partes non habent communem terminum quo coherent, cum unaqueq; syllabæ ab altera sit re ipsa distincta. Intelligimus autem hic λόγον non ἀλλα γένον animo comprehensam orationem, quæ ad Qualitatem pertinet, sed τρεφόμενη ore pronunciatur, quæ ratione diversarum ac distinctarum syllabarum ad hanc Categoriam referuntur.

36. Commune autem omnibus quantū est, quod contrarietas sint experientia, cūm quanta proprie dicta sint à unyta, vbi vero contraria, ibi motus sit. De quantis definitis certò constat, quod illorum nullum alteri sit contrarium V. G. Ternario numero & cubito &c. nihil potest dari contrarium. Sed de indefinitis ambigi potest: Magnum enim & paruum multum & paucum, & similia contraria esse videntur. Verum hac neque quantā sunt proprie, neq; vt maximē quanta sint, contraria sunt. Ea enim non dicuntur absolute, sed in comparatione & relatione ad aliud. V. G. Magnum respectu parui, paucum respectu multi: Atq; idē potius sunt Relata, hoc est, non significant absolutam quantitatem, sed relatum. Contraria vero non sunt, cūm propter eandem rationem, qui a non considerantur absolute ut contraria, sed relate, tum etiam quia in eodem subiecto simul inesse possunt, diuerso respectu, V. G. Nos homines magni dicimur, respectu pygmaeorum, parui autem respectu gigantum, quod contrariorum, quae absolute sunt contraria, naturā planè aduersatur.

37. Commune etiam hoc est quantū, quod in eodem ordine posita non recipiant magis & minus. Hanc enim proprietatem nulli categorie, cui etiam prior non conueniat, competere ex ijs, que paulò ante in prædicamento substantiae ad hanc proprietatem dixi mis, est manifestum. Et eodem huc modo hoc limitandum, quo ibi. Corpus enim magis quam oratio quantitas est, sed linea vna non est magis quam altera, nec bicubitum vnum est magis bicubitum altero bicubito. Numerus vnum non est magis numerus aut discreta quantitas altero, atque ita consequenter in reliquis in eodem ordine collocatis.

38. Denique æquale & inæquale dici quantitatī maximē proprium est. Hoc enim omni quantitati & soli conuenit, ita vt quicquid alteri æquale aut inæquale dicitur, id ob quantitatem sic dicatur. Intellegendum autem hoc est, de quantitatibus eiusdem generis, que inter se comparari possunt. Sic linea linea, superficies superficie, corpus corpori, numerus numero, &c. æqualis vel inæqualis dicitur, non tempus numero, neque orationi locus, neque huic linea, &c. Et tantum etiam de Quantis.

39. Però cum alterum accidens absolutum, quod per se sine collatio-

-ne 16

ne ad aliud intelligitur, sit qualitas, à qua varione forme substantia quælis dicitur, sicuti ratione materiae, à quantitate quanta appellatur, cumq; ab soluta sint relatiis priora, non abs re nos facere arbitramur, si que coniungenda sunt, non disiungentes post Quantitatis categoriam, prædicamentum qualitatis discussiendum proponamus, non seruato eo ordine, quo non sine ratione in Organo Categorias tradidit Aristoteles, qui Relatorum explicationem prædicamento qualitatis ordine doctrina seruato proposuit. Aliud enim est populariter docere eos, qui in arte aliqua adhuc rudes sunt, aliud vero eius, quod iam cognitum est, veritatem conferendo ac disputando confirmare, ut ita in disputationibus, eundem ordinem, quo ad informanda rudiorum ingenia utimur, seruire non sit necesse.

40. Qualitas autem, secundum quam subiectum quale, hoc est tale vel tale dicitur, cuiusq; gratia substantia efficax est, aut determinatur ad aliquid agendum vel patiendum, multis dicitur modis. Aut enim habitum & dispositionem designat, aut dicitur q; ad remittendam qualitates patibiles & passiones, aut figuram & formam. Omnis n. secundum illos modos qualitas aut ad actionem referuntur, & vel in potentia sola consistit, ut secunda species, vel in actu primo ut prima species: aut quieta cum sit, principium tamen est mouens seu proximum, ut invenimus καί τοις καὶ μάθηται, seu remotum, ut οὐκέπει τὴν μόρφην.

41. Ad primam igitur speciem, si dignitatis ordinem, quo ordine id quod dignius est & actionis principium internum, præfertur ei, quod est indignum, quodq; externam tantum actionum originem notat, sequamur, referuntur habitus & dispositio, quæ uno Alæbœwæ ut generis nomine internum comprehenduntur. Prout autem Alæbœwæ seu dispositio specialiter sumitur, ab habitu differt, primo duratione. Habitum enim firmus est & longo tempore durat, nisi morbo aut graui aliquâ mutatione abeat. Dispositio facilimè diuelli potest, quemadmodum & facilimè comparari. Quia n. dispositio nihil aliud est, quam quidam ad habitum aditus ac preparatio, firmorem & diuturnitatem esse habitum, dispositionem vero minus diuturnam necesse est. Deinde dispositio latius patet quam habitus.

Omnis enim habitus est quedam *dispositio*, non autem vice versa. Na
vibicung^z habitus, ibi dispositio, at non ubi dispositio illic & habitus.

42. Est igitur habitus Qualitas non nativa sed acquisita, cuius bene-
ficio homines possunt certius & perspicu^m agere aut etiam pati ea, ad quae
agenda patientia q^z suā naturā non erant inepti. Ad eum inducendum re-
quiruntur hæc quatuor: dūa p^ms φυσική, quā semper præsupponit;
2. actiones, 3. earundem frequentia non interrupta, 4. Iustum temporis
spacium pro cuiusq^z hominis natura. Sed hæc de habitibus diuinitatis in-
spiratis non sunt intelligenda. Habitū deniq^z ῥεγονέμονα sunt cer-
titudo, promptitudo, & facilitas.

43. Secundum qualitatis genus est dūa p^ms φυσική καὶ αδύνα-
tiva, vis & imbecillitas naturalis. Vis seu potentia naturalis, qua
opponitur artificiali, est quedam habilitas non exercitatione acquisita, sed
congenita rebus, ob quam aptæ redduntur & idoneæ ad aliquid facile effici-
endum & difficulter patientia. Impotentia seu imbecillitas in rebus est, que
naturā ineptæ sunt ad quasdam actiones. Sic asinus literas discere ne-
quit, quæ tamen aptitudo est in homine.

44. Ad tertium qualitatis genus referuntur patibiles qualitates, hoc
est, quæ vel sensui passionem infert, vel ex passione aliqua oriuntur, &
inde subiecta nominantur qualia, non tam quod subiecta in quibus sunt, a-
liquid patientur, quam respectu sensuum, qui pati aliquid dicuntur, seu
effici ab obiectis sensibilibus, quemadmodum visus à colore, auditus à
sono.

45. Differunt autem passio & patibili^m qualitas duratione potissi-
mum. Passio enim ita recedit: Patibili^m qualitas quiddam constans est.
Sic pallor ex morbo diuturno est patibili^m qualitas, pallor vero ex metu su-
bito est passio. Et hec duplicitate accipi solet. Aliquando enim passio
physicā phrasē accipitur pro qualius affectione, cum videlicet animus affi-
citur gaudio, metu, & sensus afficiuntur à sensibilibus, & tūm propriè hic
locum habet. Aliquando communiter pro ex passione sumitur, que do-
lorem infert, & actioni opponitur, & tum peculiare constituit prædic-
mentum, de quo in sequenti disputatione agemus.

46. Aliæ autem patibiles qualitates corporis sunt, aliæ animi. Corpo-
ris, quæ vocamus obiecta sensuum, ut color, sonus, lux, savor, odor, & qua-
litates

litates tactiles, non solum prima, ut Humiditas, frigiditas, siccitas, caliditas, sed etiam secunda & ex primis ortae, ut mollicies, durities, asperitas, &c. Animi qualitates sunt omnes affectus, ut Amor, odium, misericordia, inuidentia, &c.

47. Quartum denique genus qualitatis est Figura, & quæ circa unum quodcumque est, Forma, quæ ferè vel à naturâ vel ab arte dantur & insunt rebus. Sed figura propriè de rebus mathematicis & inanimatis dicitur: Forma autem accidentalis (quæ hoc loco tantum consideratur) de animatis. Sic aliam Leonis, aliam hominis formam, & aliam circuli, aliam trianguli figuram dicimus. Spacium vero in figura istius Mathematicis in quantitate existit.

48. Et hoc de qualitatibus speciebus, à quibus dicuntur denominatiū autem quocunq; modo qualia, ut ab albedine albus, à Grammatica Grammaticus, à iustitia iustus, quanquam non in omnibus denominatio ista dari potest, ut in illis, quæ quidem natura sua qualitates habent, at his significandi posita nomina non sunt, qualia ferè sunt illi, quæ in secunda qualitatibus specie ponuntur ut dpoūrēs, pūrtiōrēs, &c. quæ vnde deriuentur, nomen non habent positum.

49. Prima qualitatis dignitas est, quod ei insit contrarietas, iniustitia enim iustitiae est contraria, & nigredo albedini. Neq; id tantum de qualitatibus, sed de ipsis etiam qualibus verum est. Iustus enim iniusto, albus nigro, &c. contrarius. Excipiuntur autem figurae & colores melius quibus nihil est contrarium.

50. Secunda est, quod qualia recipiant magis & minus. Album enim magis & minus album dicitur alterum altero, & iustum alterum altero magis & minus dicitur. Sed de qualibus tantum, non etiam de qualitatibus hoc verum est. Recipiunt enim magis & minus ratione subjectorum, quoniam alterum habilius est altero ad suscipiendam formam, non autem ea ratione, quæ formæ sunt, recipiunt magis & minus, cum quæ ratione formæ sunt, simpliciter subsistant & lessintur. Valeat igitur hæc proprietas non in abstracto sed in concreto tantum, & neq; omnibus, neq; solis qualitatibus competit. In signis enim locum nullum habet, & cœnunt quoque actioni ac passioni.

51. Tertia proprietas huic prædicamento maximè genuina est, quod similia & dissimilia iuxta solas qualitates dicantur, non scilicet atque secundum quantitatem.

quantitatem res dicuntur aequales vel inaequales. Similia enim sunt, quorum una & eadem qualitas est, dissimilia, quorum non una sed diversa. Sic albus albo, iustus iusto similis: niger albo, iniustus iusto dissimilis dicitur ob eandem vel diuersam qualitatem.

52. Postremo alicui mirum videri poterit, cur Aristoteles cum de qualitate ageret, multa è relatu commemoraret. V. G. Qualitas ferè nulla est, quæ non subiecti vel objecti certi alicius sit. Habitus enim & dispositio in nobis sunt, atq[ue] ita respectum habent ad subiectum. Scientia rei scibilis scientia dicitur, Affectus etiam è tertia specie & ipsi in nobis sunt, at Qualitates patibiles non ita in nobis sunt & dicuntur relata nisi figurae sensucoes. Figurae autem Relata proprie dici nequeunt. In relatione enim ea duntaxat principaliter insunt, quorum essentia tota nihil est aliud, quam mutuus respectus.

53. Verum Aristoteles ad hanc objectionem dupliciter respondet. I. Genera in plerisque qualitatibus ad aliquid referri, species vero eorum singulas non item. Genus autem in in species usq[ue] ad individua est deducendum, cum hac ratione, ad quam Categoriam aliquid pertineat, optime intelligatur. II. Non esse absurdum, vocabulum unum diuersimode consideratum in diuersis praedicamentis collocari, licet unaqueq[ue] res aut notio principaliter ratione sue essentiæ non nisi in uno collocetur praedicamento, minus principaliter in alio. Sic mensa, poculum, &c. principaliter ad quartam qualitatis speciem referuntur, minus principaliter ad substantiam propter materiam ex qua constant. Sed de his in sequenti disputatione owd de quæ pluribus agemus.

PROBLEMATA.

- I. An diuisio substantiae in primam & secundam sit generis in species aut aliis cuiuspiam speciei diuisonis?
- II. An ex eo, quod nix cygno albior dicatur, inferre liceat, aliquam substantiam magis & minus recipere?
- III. An quia animal rationale, irrationali contrarium videatur; ideo substantiae aliquid esse contrarium, dicendum sit?
- IV. An Quantitas de continua & discreta ut genus æquale dicatur?

Universitäts
Bibliothek
Rostock

[http://purl.uni-rostock.de
/rosdok/ppn1789212308/phys_0024](http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1789212308/phys_0024)

Neq; hoc dubium esse potest de primis, quæ cùm sint omniam rerum subiecta & per se subsistant, in subiecto esse dici non possunt. Neque etiam secundæ sunt in subiecto, quandoquidem non trāgōvū μέρες ut accidentia, quæ propriæ in subiecto esse dicuntur, sed οὐκωνίμοις de primis prædicantur, quibus non modo nomen secundarum substantiarum, sed & eius nominis definitio competit. Sic homo in prædicatione tribuitur Socrati & eius quoq; definitio, quæ est animal rationale, eidem rectè attribuitur. Deniq; partes substantiarum cum sint partes, atq; ijs definitio ταῦτα εἰς τὸν οὐκονίμονα conueniat, in subiecto esse dici non possunt. Partes enim rem, cuius partēs sunt, constituant, nec est totum extra partes: At accidentia tantum et subiectum constituant, vt nisi in eo sint, ipsa per se nihil sint.

Sed hæc proprietas, si proprietas dicenda est, quæ omni & non solè iam differentijs est communis. Hæc enim non minus quam subiectum non sunt, verum de eodem οὐκωνίμοις dicuntur. Neq; uam debet, cur differentiæ in hac Categoría non sint collet genus substantia sit, & essentiæ aquæ pars sit diff. hoc materiam, illa formam denotet: Quia tamen in quale prædicatur differentia, & ratio prædicationis extenditur, eo modo, quo genera & species substantia negatur. Si vero naturæ ratio hæc beatetur subst. Nam principaliorem essentiæ partem denotet; Non Logicis appellentur.

20. Sequitur ergo, quod secundæ substantie & differentiæ ijs οὐκωνίμοις seu vniuocè prædicentur. Species enim & differentiæ dicuntur. V. illius & nomen & definitio habent ratione de Pe. & homine dicuntur. Prædicti substantijs & differentijs essentialibus sumuntur, esse vniuocè.

21. Porro omnis substantia videtur certam & numero vnam, quæ digito monstratur, atius, hac arbor & non alia, &c. significare. manifestumq; est, secundæ autem τοῦ χάρην.

